

11. PALEONTOLOJİ-STRATİGRAFİ ÇALIŞTAYI ADIYAMAN'DA YAPILDI

Yeşim İSLAMOĞLU*

Paleontoloji Çalışma Grubunun geleneksel olarak düzenlediği Paleontoloji-Stratigrafi Çalıştayı (PSC)'nin onbirincisi 29-31 Ekim-2010 tarihleri arasında "Adıyaman Üniversitesi" konferans salonlarında gerçekleştirilmiştir. Adıyaman Üniversitesi'nin yanı sıra, başta MTA olmak üzere, TPAO, Etibank, Eti Madencilik, DSİ, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı gibi kamu kuruluşları ile TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası ve TPJD (Türkiye Petrol Jeologları Derneği)'nin desteklediği çalıştayı yaklaşık 90 kadar katılımcı ilgiyle izlemiştir.

Çalıştay süresince paleontoloji, stratigrafi, paleoekoloji, paleoiklim, biyoloji ve evrim konularında uzman kişiler tarafından yeni bulgular ve çalışmalar anlatılmıştır. Ayrıca, MTA Tabiat Tarihi Müzesinin mevcut durumu ve ülkemiz için önemi, doğa tarihi müzelerinde müze eğitimi, ülkemizde halen yasal bir statüye kavuşmamış olan jeoparklar ile jeositlerin koruma durumları ve doğa koruma politikaları, jeolojik-paleontolojik çalışmaları sırasında karşılaşılan yasal güçlükler gibi konular tartışılmıştır. Birinci ve üçüncü günlerinde toplam 23 sunumun gerçekleştirildiği çalıştayın ikinci gününde Prof. Dr. Sacit Özer'in (Dokuz Eylül Üniversitesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü) danışmanlığında "Kahta-Adıyaman çevresinde rudist içeren önemli fosil yatakları ve biyostratigrafik önemleri" ile "Adıyaman çevresinin jeolojisi ve petrol sahaları" konulu teknik geziler düzenlenmiştir.

Çalıştay kapsamında Prof. Dr. Engin Meriç, Prof. Dr. Şevket Şen ve Prof. Dr. Ali Demirsoy çağrılı konuşmacı olarak toplantıya katkı koymuşlardır. Açılış konuşmasını İstanbul Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü'nden emekli olan Prof. Dr. Engin Meriç "Kahta-Adıyaman ile 50 yıl" isimli sunumu ile gerçekleştirmiştir.

Konuşmasında 50 sene önce Adıyaman-Kahta bölgesinde doktora çalışmasına nasıl başladığını, o günün koşulları altında çalışmalarını azimle nasıl yürüttüğünü, yöre halkıyla kurduğu ve günümüze kadar uzanan "adeta aile gibi" sıcak ilişkilerinden bahsettiği konuşmasını anıları ve mesleki çalışmalarıyla sürdüren Prof. Dr. Engin Meriç, yıllar sonra yöreye yaptırdığı "ilköğretim okulunu" tanıtarak eğitime verdiği önemli katkıyı da bizlerle paylaşmıştır.

Çağrılı konuşmacılardan diğeri Paris Tabiat Tarihi Müzesi ve CNRS'te (Tübitak'ın Fransa'daki karşılığı olan kurum) görev yapmakta olan Prof. Dr. Şevket Şen'dir. Son 5 yıldır Türkiye'deki projelere de destek veren, özellikle MTA Tabiat Tarihi Müzesi'nin 2006 yılından beri yürütmekte olduğu bilimsel araştırma projelerinden "Çankırı-Çorum Havzasındaki En Büyük Kara Memelisi Olan *Baluchitherium*'un ve Eşlik Eden Diğer Omurgalıların Araştırılması ve Bölgenin Paleocoğrafyasının oluşturulması" projesi kapsamında uluslararası platformda Fransa-Türkiye arasında bilimsel iş birliğinin oluşması için katkı koyan Prof. Dr. Şevket Şen, çalıştaya iki sunumla katılmıştır.

Konuşmalarından ilkinde MTA müzesinin "*Baluchitherium*" (dev gergedan) projesini tanıtmış ve proje kapsamında şimdiye kadar yapılan tüm çalışmalardan, elde edilen yeni bulgulardan, Oligosen paleocoğrafyasına getirilen yeniliklerden ve bulunan faunanın paleoekolojik, paleocoğrafik ve paleoiklimsel anlamından söz etmiştir.

* MTA Genel Müdürlüğü, Tabiat Tarihi Müzesi, Ankara

Ayrıca, müze personeli arasında omurgalı paleontologların doktora düzeyindeki çalışmalarından ve bu araştırmacıların kendi konularında yetiştirilmelerine “danışman” olarak verdiği destekten de bahsetmiştir. Diğer taraftan, MTA müzesinin geliştirilmesi ve bilimsel seviyesinin yükselmesine yönelik desteği doğrultusunda, Oligosen yaşlı söz konusu dev gergedanın (omuz yüksekliği 5-6 m, uzunluğu 7-8 m, ağırlığı 15-20 ton, bir başka deyişle kara üzerinde yaşamış en büyük memeli) restore edildikten sonra MTA Tabiat Tarihi Müzesi’nde iskelet halinde monte edilip sergilenmesi için gerekli her türlü yardımı yapacağını ve bu sergi gerçekleştiği takdirde ayağa dikilerek sergilenen “dünya ölçeğinde ilk dev gergedan” olacağına da dikkat çekmiştir.

Prof. Dr. Şevket Şen’in diğer konuşması “Türkiye’de bugün nasıl paleontoloji yapılır? Kanun Eğitim ve Anlayış” isimli sunumdur. Paleontoloji mesleğinin yerbilimleri içersindeki önemine değindiği konuşmasında “paleontoloji eğitiminde evrim, doğal çeşitlilik, ortama uyum, ortam-canlı ilişkileri, paleobiyocoğrafya ve paleoçevre gibi konulara daha çok önem verilmesinin” ve “fosil topluluklarının yaşadıkları zaman ve ortamı temsil eden veriler olduğunun öğretilmesinin” gerekliliğinden bahsetmiş, bunun ötesinde “paleontologların yalnızca fosil tayin edip yaş veren kişiler olmadığı” ve “paleontolojinin çok yönlü bir bilim dalı olduğu” anlayışının yer bilimleri camiasında yerleşmesi gerektiğini de önemle vurgulamıştır.

Bütün bu konuların dışında, Türkiye’de fosillerin aranması, kazı yapılması ve fosillerin korunması ile ilgili 2863 sayılı ve 23/7/1983 tarihli “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” kapsamında “Her çeşit hayvan ve bitki fosili” nin “arkeolojik eserlerle aynı düzeyde” kabul edildiği konusundan, bunlar için oluşturulan araştırma izninin “Kültür ve Turizm Bakanlığı” tarafından; sondaj ve kazı yapma izninin ise Kültür ve Turizm Bakanlığının teklifi üzerine, “Bakanlar Kurulu Kararı” ile verildiğine dikkati çekmiştir.

Çalıştay kapsamındaki bir diğer çağrılı konuşmacı Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümünde görev yapmakta olan Prof. Dr. Ali Demirsoy’dur. Günümüzde yerküredeki değişimler ve dönüşümlerin “canlılar” dünyası üzerindeki etkilerini ele alan, bu değişimlere paralel olarak organizmaların geçmişten günümüze kadar uzanan uzun jeolojik süreçler sırasında birbirleriyle olan yakın veya uzak soy ilişkilerini inceleyen, tüm organizmaların ilkel ortak bir atadan dallanarak çeşitlendiğini savunan “Evrim Kuramı”, Prof. Dr. Ali Demirsoy’un “Fosillerden Moleküler Biyolojiye: Vücudun ve Vücut Planının Oluşumu” isimli sunumuyla bir başka yönden ele alınmıştır. Bir hücreli organizmalarda vücut oluşumuna eğilimlerden, kolajenlerin ilk ortaya çıkışları ile vücut oluşumunun başlaması arasındaki ilişkiden, Hox genlerinin bulunmasının evrim bilimine getirdiği katkılardan, embriyolojiden elde edilen bulguların vücut planının nasıl evrimleştiğine dair sunduğu kanıtlardan bahseden Demirsoy, canlılarda vücutun ne zaman, niçin ve hangi nedenlerle ortaya çıktığını ve vücut planının hayvansal canlılarda neden benzerlik gösterdiğini çeşitli örneklerle anlatmıştır. Prof. Dr. Ali Demirsoy’un bir diğer konuşması, Şili’nin kuzeyinde bulunan ve Dünya’nın 23 milyon yıldır yağmur yağmayan (Dünya’nın en kurak) bölgesi “Atakama Çölü” hakkında olmuştur. Hocamız ilginç sunumunda, Atakama Çölü’nün gerek jeolojik süreçlerle etkilenen coğrafik konumu ve batısındaki çok yüksek And dağlarının varlığı ve gerekse Antartika’dan başlayıp kuzeydeki Şili kıyılarına ulaşan güçlü soğuk su akıntısının (Humbolt akıntısı) çölün çok sıcak olmayan (gündüz ortalama 26°C) ama buna karşılık son derece kurak olan iklimi üzerine etkilerinin nasıl olduğunu anlatmış, jeodinamik süreçlerle iklimsel olaylar arasındaki yakın ilişkiye dikkat çekmiştir.

MTA Genel Müdürlüğü'nden 4 kişinin sunum yaparak katkı koyduğu Çalıştayda, Kurumumuz adına çalışmaya katılan Dr. Fatma Gedik (Jeoloji Etütleri Dairesi) Malatya bölgesinde Oligo-Miyosen istiflerindeki bentik foraminifer faunasına dayalı yeni biyostratigrafik bulgularından söz ederek ve yeni tanımladığı cins ve türleri tanıtmıştır.

Yine Kurumumuz adına sunum yapan Doç. Dr. Yeşim İslamoğlu (Tabiat Tarihi Müzesi, Müze Müdürü)'nün "Çağdaş müze olma yolunda MTA Tabiat Tarihi Müzesi Yeniden Açılıyor", Rukiye Dilli'nin (Tabiat Tarihi Müzesi, Eğitim ve Halkla İlişkiler Birimi) "Doğa Tarihi Müzelerinde Eğitim Birimlerinin önemi" ve Selma Kaya'nın (Tabiat Tarihi Müzesi, Anadolu Madencilik Tarihi Birim Yöneticisi) "Yasal açıdan doğal alanların korunması" isimli sunumları yapmışlardır.

Yeşim İslamoğlu konuşması kapsamında, çağdaş bilimsel düşünce doğrultusunda MTA Müzesi'nin yeni ufkundan, hedeflerinden ve müzenin yeniden ayağa kalkma çabaları kapsamında yürütülmekte olan projelerinden söz etmiştir. Rukiye Dilli Avrupa'daki doğa tarihine yönelik müze eğitime örnekler vererek, müze eğitiminin çocuğun yaşadığı Dünya'yı yaşayarak, hissederek ve empati kurarak öğrenmeyi sağlamasındaki önemine, çocuklarda doğa sevgisi ve bilincinin oluşturmasındaki katkılarına değinmiş, Selma Kaya ise "Kültür ve Tabiat Varlıkları" kanunu dahil, doğal alanlardan bahseden kanunlar kapsamında kullanılan tanımların ve korumaya yönelik uygulamaların yetersizliğinden, uygulamalardaki eksikliklerin yetki karmaşasına neden olmasından, "araştırmacılar" ve "araştırmacı kurumlar" açısından doğurduğu problemlerden bahsetmiştir.

Çalıştayın "Sonuç Bildirgesi"nde, 2863 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu"nda kapsamında "Tabiat Varlıkları"nın "Kültür Varlıkları" ile aynı statüde değerlendirilmesinin mümkün olmadığı sonucuna varılmış, bu bağlamda, "Tabiat Varlığı" olarak tanımlanan her çeşit doğal yapı ve fosilin bu kanundan ayrı olarak değerlendirilmesinin gerekliliği ve bu yönde yeni yasal düzenlemelerin yapılmasının son derece önemli olduğunun altı çizilmiştir.

Yine "Sonuç Bildirgesi" kapsamında doğal sitlerle birlikte, "jeosit" olarak belirlenen alanların da koruma statüleri ile jeopark olarak seçilen alanların yönetiminin nasıl olması gerektiği, bu konuya yönelik yasa ve mevzuatın hem bilimsel araştırma ve çalışmalarını engellemeyecek şekilde olması, hem de korumayı da içine alacak şekilde hazırlanmasının gerekliliğine değinilmiştir. Bu amaçla, ilgili kurum ve kuruluşlarla resmi temaslarda bulunulması yönünde biran önce harekete geçilmesi doğrultusunda, mevcut yasa hazırlık çalışmalarında kurulan komisyonlarda mutlaka konunun uzmanı olan kişilerin de görev almalarının gerekliliği ortaya konulmuştur.